

DERMATOGLIFIKANING TARIXIY TALQINI VA TIBBIYOTDAGI O'RNI

Tilavoldiyeva Dilafuz Habibiddin qizi

Aliyev Zohidjon Zokirjon o'g'li

Ulmasov Najibulloh Muhammadsulaymon o'g'li

1, 2. Central Asian Medical University xalqaro tibbiyot universiteti

Tibbiy biologiya va kimyo kafedrasida assistentlari

3. Central Asian Medical University xalqaro tibbiyot universiteti talabasi

Dermatoglifika (“derma”-teri, “gliyph”-chizish) usuli - qo'l barmoqlari, kaft va tovon terisi relyefini o'rganishdan iborat. Mazkur joylardagi epidermis tananing boshqa qismlaridan farq qilib, o'ziga xos egatchalar yo'llarini hosil qiladi. Qo'l kaftidagi va tovonidagi epidermis egatchalarining joylashish tartibi har bir shaxsda individual xarakterga ega, shuning uchun ham barmoq izlarini qog'ozga tushirish ilgari imzo o'rnida qo'llanilgan. Teri tuzilishi inson va primatlarning noyob teri yuzasi, ayniqsa barmoqlar (oyoq barmoqlari) va kaft yuzalarining tashqi irsiy belgilaridir. Dermatoglifika bir paytlar yunon tilidan olingan bo'lib, uning etimologiyasi “dermato” (teri) va “glif” (o'ymakorlik) so'zlarining birikmasidan iborat bo'lib, teri yivi degan ma'noni anglatadi. Inson terisi, shuningdek, dermatoglifika sifatida ham tanilgan, teri to'qimalarining qisqartmasi bo'lib, u inson tanasi yuzasi terisining turli qismlarida epidermis va dermisning ko'tarilgan teri tizmalari va jo'yaklari natijasida hosil bo'lgan teri to'qimalariga ishora qiladi. Hozirgacha inson tanasining boshqa qismlarining teri to'qimalari (masalan, peshona chiziqlari, quloq chiziqlari, lablar, tana chiziqlari va boshqalar) bo'yicha juda kam tadqiqot o'tkazildi va bu hali ham bo'sh maydon. Shuning uchun hozirgi vaqtda dermatoglifika deb ataladigan narsalarga asosan barmoqlar (oyoq barmoqlari), kaftlar va ular bilan chambarchas bog'liq bo'lgan barmoqlar (oyoq barmoqlari) kaft yuzasida bukuvchi burmalar, barmoq (oyoq) bo'g'imlari va turli bukuvchi ajinlar kiradi.

Dermatoglifika tushunchasini fanga Kammins va Midlolar kiritdilar. Teridagi tasvirlarni o'rganish juda qadimdan boshlangan bo'lib, Malpigi (1686) va Purkinelar (1823) o'zlarining anatomiya sohasidagi ishlarida barmoqlardagi tasvirlarning xillarini ko'rsatganlar. Teridagi murakkab tasvirlar epidermisda derma qavatidan hosil bo'lgan bo'rtmachalar hisobiga paydo bo'ladi. Barmoqlar uchida hosil bo'lgan naqshlar esa har bir irqqa mansub kishilarda o'ziga xos ko'rinishga ega. Rus, ukrain va beloruslarda barmoqlar terisidagi naqshlar tasviri bir-biriga juda o'xshash. Bularning kelib chiqishi birligini bildiradi. Lekin, barmoqdagi bu naqshlar har bir kishida alohida ko'rinishga ega bo'lib, bir kishiniki ikkinchisiga sira o'xshamaydi. Teridagi bunday xususiyatlarni birinchi bo'lib F.Galton payqadi va Angliya politsiya mahkamalarida jinoyatchilarni izlaridan foydalanishni taklif qildi. Yaqin kunlarga O'rta Osiyo xalqlari hujjatlarga imzo o'rniga barmoq izlarini tushirganlar. Yer sharida monozigotali egizaklardan tashqari barmoqlar terisidagi tasvirlar bir xil bo'lgan ikki kishini topib bo'lmaydi.

(L) G (21) guruhga kiruvchi xromosomadagi genlar, aylanasi tasvir (W) D (13, 15) guruhga kiruvchi xromosomadagi genlar orqali yuzaga chiqadi deyiladi. X-xromosomada esa bu genlarning modifikatori joylashgan bo'lib, u yovsimon tasvining ko'proq hosil bo'lishini ta'minlaydi. Teridagi naqshlar tasviri embrional rivojlanishning 10-19-hafta larida paydo bo'ladi. 20 haftalik embrion terisida hamma chiziqchalar paydo bo'lgan bo'ladi. Teridagi barcha tasvirlar embrionning 6 oyligida butunlay hosil bo'ladi va umrining oxirigacha saqlanibqoladi. Teri yemirilganda (kuyganda, kesilganda va boshqa holatlarda) ulardagi chiziqchalar avval qanday bo'lsa, shunday bo'lib tiklanadi.

Xulosa o'rnida aytish joizki, hozirgi kunda dermatoglifikaning irsiy kasalliklarni aniqlashda, tibbiy-sud ekspertizasida shaxsni, egizaklarning mono yoki dizigotaligini va aholining etnik tuzilishini aniqlashda keng foydalanilmoqda.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Tibbiy biologiya va umumiy genetika. Nishonboyov .K.N, J.H.Hamidov. Toshkent 2005.

2. Tibbiy biologiya va umumiy genetika. Xoliqov .P.X, A.Q.Qurbonova,O.Daminova.V.Tarinova .Toshkent 2019

3. M.T.Botirov,D.X.Tilavoldiyeva,M.A,Dabidov "THE CONCEPT OF SUBSTRATE IN HYDROPONICS!" "The world of science and innovation"(October14-16,2020).

4. BOTIROV, M., NORMATOVA, S. A., DABIDOV, M., & TILAVOLDIYEVA, D. (2021). DETERMINATION OF FERTILITY OF HYDROPONIC SUBSTRATES IN THE EXAMPLE OF TOMATO PLANTS. *Asian Journal of Advances in Research*, 41-45.

5. Botirov, M. T., Tilavoldiyeva, D. X., & Dabidov, M. A. (2020, October). THE CONCEPT OF SUBSTRATE IN HYDROPONICS! In *The 3rd International scientific and practical conference "The world of science and innovation"(October 14-16, 2020) Cognum Publishing House, London, United Kingdom. 2020. 637 p.* (p. 27).

6. DILDORA SHAVKATOVNA KOMILOVA. (2023). THE IMPORTANCE OF BASIC SKILLS IN TEACHING SYSTEM. *International Scientific and Current Research Conferences*, 1(1), 392–398.

7. KOMILOVA, D. S., & GULCHIROY, X. (2023). ANALYSIS OF EMOTIONAL WORDS IN ARTISTIC TRANSLATIONS.

8. G'Aniyev, K. X., & Aliyev, Z. Z. O. G. L. (2021). ODAM VA UNING SALOMATLIGINI O'QITISHDA MASALA VA MASHQLARDAN FOYDALANISH USULLARI. *Scientific progress*, 2(1), 969-973.

9. Халилов, А. М., & Назирджанов, М. А. (1997). ИЗУЧЕНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ НЕЙТРОФИЛОВ ПЕРИФЕРИЧЕСКОЙ КРОВИ У БОЛЬНЫХ С МИКОЗАМИ ГЛАЗ STUDYING THE FUNCTIONAL ACTIVITY OF PERIPHERAL BLOOD NEUTROPHILS IN PATIENTS WITH EYE MYCOSIS KO 'Z MIKOZI BO'LGAN BEMORLARDA PERIFERIK QON NEYTROFILLARINI. *ActaCAMU*.

10. Aliyeva, G., Holmirzayeva, M., & Ikromiddinov, A. (2023). PHYSIOLOGY OF CARDIAC ACTIVITY. *Центральноазиатский журнал образования и инноваций*, 2(10 Part 2), 91-95.
11. Акбарова, Р. К., & Қурбонов, Н. (2021). ТАЖРИБАДА ГЕМОЛИТИК КАМҚОНЛИК КАСАЛЛИГИНИ ДАВОЛАШДА РЎЯН ЎСИМЛИГИНИНГ ТАЪСИРИ ЎРГАНИШ. *Студенческий вестник*, (17-8), 96-98.
12. Абдумуталиповна, А. Г., & Рахимжанович, А. Ф. (2023). Физиологические Особенности Психического Развития Детей Дошкольного Возраста. *International Journal of Formal Education*, 2(7), 79–83.
13. Aliyeva, G., & Mamadaliyev, B. (2023). BOLALARDA YASSI OYOQLIK PROFILAKTIKASI VA UNING DAVOSI UCHUN MAXSUS UNIVERSAL ORTOPEDIK POYABZALNI ISHLAB CHIQRISHNI SHAKLLANTIRISH. *Академические исследования в современной науке*, 2(19), 40-43.
14. Ibadov, R. A., Sh, B. F., Matkarimov, Z. T., Komilova, D. N., & Elmurodova, N. B. (2021). MANAGEMENT OF PATIENTS WITH KIDNEY TRANSPLANTATION DURING THE GLOBAL PANDEMIC COVID-19: SITUATION IN UZBEKISTAN. *British Medical Journal*, 1(1.2).
15. Bakhritdinov, F. S., Matkarimov, Z. T., Azimova, M. T., Saatova, U. M., Komilova, D. N., & Elmurodova, N. B. (2022). Features of Pregnancy Management in Kidney Transplant Recipients. *Experimental and Clinical Transplantation: Official Journal of the Middle East Society for Organ Transplantation*, 20(Suppl 4), 92-97.
16. Komilova, D. (2022). GIVING THE LEXICON OF EMOTIONAL EVALUATION IN LITERARY TRANSLATION. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(Special Issue 29), 34-39.
17. Bakhritdinov, F. S., Ibadov, R. A., Azimova, M. T., Matkarimov, Z. T., Komilova, D. N., & Elmurodova, N. B. (2022). Incidence of Coronavirus Infection in Patients Undergoing Kidney Transplant During the Pandemic Period in Uzbekistan. *Experimental and clinical transplantation: official journal of the Middle East Society for Organ Transplantation*, 20(Suppl 4), 74-79.
18. Zafarbek Mirzaolimovich Komilov, & Qo'chqorov Oybek G'ulomovich. (2023). UBAYDULLON KANHOL – XVI ASR O'RTA SHARQ YIRIK OKULISTI . *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(15), 217–220.
19. Камалова, Д. (2023). РОЛЬ МИКРОФЛОРЫ КИШЕЧНОГО ТРАКТА В ИММУННОЙ ЗАЩИТЫ ЧЕЛОВЕКА. *Евразийский журнал медицинских и естественных наук*, 3(12), 205–208.
20. Худойбердиева, Д., Сариева, Х., Хамраева, У., & Джурабекова, А. (2013). Результаты ээг исследований у детей с гиперкинетическими синдромами. *Журнал вестник врача*, 1(1), 190-193.
21. Хамроева, У., Сариева, Х., Худойбердиева, Д., & Джурабекова, А. (2013). Клинико-неврологический статус у детей со спинномозговыми грыжами. *Журнал вестник врача*, 1(1), 179-182.

22. Асимов, А., & Гафурова, М. (2020). ОБУЧЕНИЕ ДЕТЕЙ ИСПОЛЬЗОВАНИЮ СХЕМЫ В ВИДЕ ОТРЕЗКОВ ПРИ РЕШЕНИИ ЗАДАЧ. *Мировая наука*, (3 (36)), 166-171.
23. М. А. Гафурова. (2023). ТЕКСТОВЫЕ ЗАДАЧИ В ОБУЧЕНИИ МАТЕМАТИКЕ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ. *E Global Congress*, (8), 23–30.
24. Tilavoldieva, D. X., & Botirov, M. T. (2020). Method of hydroponics and historical, and modern. In *Materials of the Republican Scientific-Practical Conference. The role of innovation in improving the quality of medicine and education, Fergana*.
25. Dildora Ismoilova. (2024). THE IMPORTANCE OF TRANSLITERATION IN LANGUAGE DEVELOPMENT [Data set]. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10459181>.
26. Mirzayeva, D., & Ismoilova, D. (2022). FITONIMIK KOMPONENTLI INGLIZ BIRLIKLARINING LEKSIK-SEMANTIK TAHLILI. *Science and innovation*, 1(В6), 925-929.
27. Azizovna, G. D., & Sotvaldiyevna, U. D. (2023). LINGUISTIC STUDY ON THE TERMINOLOGY OF INFORMATION TECHNOLOGIES. *Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities*, 11(5), 280-284.
28. Исмаилова, Д. У., & Аббасова, Н. К. (2022). ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДАГИ ИНФОРМАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯГА ОИД ТЕРМИНОЛОГИЯ БЎЙИЧА ЛИНГВИСТИК ТАДҚИҚОТЛАР. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(4), 137-140.
29. Mirzayeva, D., & Ismoilova, D. (2022). LEXICO-SEMANTIC ANALYSIS OF ENGLISH UNITS WITH PHYTONYMIC COMPONENT. *Science and Innovation*, 1(6), 925-929.
30. Ismoilova, D. (2022). SEMANTIC FEATURES OF INFORMATION TECHNOLOGY TERMINOLOGY IN UZBEK AND ENGLISH LANGUAGES. *Евразийский журнал академических исследований*, 2(5), 194-196.
31. ABDUKADIROVA, G., ORIFJONOV, B., & MUKARAMOV, T. ПРОБЛЕМЫ ВЫЧИСЛИТЕЛЬНОЙ И ПРИКЛАДНОЙ МАТЕМАТИКИ. *ПРОБЛЕМЫ ВЫЧИСЛИТЕЛЬНОЙ И ПРИКЛАДНОЙ МАТЕМАТИКИ Учредители: Научно-инновационный центр информационно-коммуникационных технологий*, (S2), 5-12.
32. Nurjabova, D., & Muxammadbobir, S. (2023). PARAMETER ON THE NAVIER-STOKES EQUATIONS FOR A VISCOUS INCOMPRESSIBLE FLUID IN AN UNBOUNDED DOMAIN. *Наука и технология в современном мире*, 2(15), 56-58.
33. Nurjabova, D., & Sulonov, M. (2023). USING THE VISCOSITY PARAMETER ON THE NAVIER-STOKES EQUATIONS FOR A VISCOUS INCOMPRESSIBLE FLUID IN AN UNBOUNDED DOMAIN. *Евразийский журнал математической теории и компьютерных наук*, 3(5), 64-73.
34. Nazirgulomovna, S. G., & Azizjon, K. S. (2023). Biophysics is the Foundation for the Development of Scientific Thinking. *Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal*, 2(4), 285-286.
35. Ботиров, М. Т., Норматова, Ш. А., & Курамотова, Ш. А. (2020). РАСПРОСТРАНЕННОСТЬ И ОСОБЕННОСТИ ТЕЧЕНИЯ ВИРУСНЫХ ГЕПАТИТОВ И РАЗРАБОТКА КОМПЛЕКСА МЕРОПРИЯТИЙ ПО ОПТИМИЗАЦИИ СИСТЕМЫ КОНТРОЛЯ ВГ. In *Университетская наука: взгляд в будущее* (pp. 128-131).

36. Кураматова, Ш. А. (2023). УЛУЧШЕНИЕ ФИЗИОЛОГИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ КЛЕТОК ПЕЧЕНИ, ИНФИЦИРОВАННЫХ ВИРУСОМ ГЕПАТИТА В, ПУТЕМ ОБОГАЩЕНИЯ СОСТАВА ПИЩИ БИОЛОГИЧЕСКИ АКТИВНЫМИ ВЕЩЕСТВАМИ. "GERMANY" MODERN SCIENTIFIC RESEARCH: ACHIEVEMENTS, INNOVATIONS AND DEVELOPMENT PROSPECTS, 9(1).

37. Shakirova Gavkharay Nazirgulamovna, & Kuramatova Shakhlo Azizjon's. (2023). Types of Mineral Fertilizers Used in Cotton and Application Rates. *Research Journal of Trauma and Disability Studies*, 2(12), 789–793.

38. Sh. A. Kuramatova. (2023). Biotechnology for Enriching the Composition of Feed of Patients with Viral Hepatitis. *Central Asian Journal of Medical and Natural Science*, 4(6), 1350-1351.

39. Kuramatova, S. A. (2024). BIOLOGICALLY ACTIVE FOOD SUPPLEMENTS FOR THE CORRECTION OF DISORDERS THAT OCCUR WITH VIRAL HEPATITIS B. In INTERNATIONAL BULLETIN OF MEDICAL SCIENCES AND CLINICAL RESEARCH (Vol. 4, Number 1, pp. 5-8).

40. Axmedova, Z. Q., Asqarov, I. R., & Qirg'izov, S. M. (2022). TARAXACUM OFFICINALE O'SIMLIGI ILDIZINING SIFAT NATIJALARI TAHLILI. In *Kimyo va tibbiyot: nazariyadan amaliyotgacha* (pp. 129-131).